

RAAP BELGIË – RAPPORT 890

EINDVERSLAG

Archeologisch onderzoek tijdens de stadskernvernieuwing

te Torhout

DEEL V – Resultaten

Werkput 8

[EINDVERSLAG]

opgraving- 2021H35

[COLOFON]

[TITEL] Archeologisch onderzoek tijdens de stadskernvernieuwing te Torhout
Eindverslag – Deel V- Resultaten (WP8)
Opgraving – 2021H350

[VERSIE] 30-09-2025

[AUTEUR(S)] G. Thomas, J. De Mulder, N. Vanholme

[KAARTVERVAARDIGING] S. Barbaix

RAAP België BV
Begoniastraat 13
9810 Eke
Telefoon 09/311 56 20
E-mail: raap@raap.be
Website: www.raap.be

© RAAP België BV, 2025

RAAP België aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Figuur 1. Zicht op de sporen onder de markt.

INHOUDSOPGAVE

Inhoudsopgave.....	3
1 Algemene gegevens.....	4
1.1 Locatie.....	4
1.2 Aard van versterking.....	4
1.3 Geregistreerde vlakken met oppervlakte en diepte.....	4
1.4 Te vermelden.....	5
1.5 Vraagstellingen na het uitwerken van het archeologierapport.....	6
2 Beschrijving van de sporen.....	7
2.1 De algemene stratigrafie.....	7
2.2 Gebouw met een fundering in veldsteen en de bakstenen aanbouwen.....	10
2.2.1 Beschrijving van de fundering.....	10
2.2.2 Beschrijving van de doorsnede.....	14
2.2.3 Een aanbouw in baksteen.....	19
2.2.4 Vondsten.....	22
2.2.5 Typochronologische studie: gebouwen met een natuurstenen basis.....	24
2.2.6 Interpretatie.....	24
2.3 indicaties voor bewoning: vloeren, haarden, verbrande leem, afvalkuilen met bouw materiaal.....	25
2.3.1 Lemen vloerniveaus.....	25
2.3.2 Haarden.....	27
2.3.3 <i>In situ</i> brandlagen.....	28
2.3.4 Kuilen met verbrande leem.....	29
2.3.5 Stalen.....	34
2.4 Chronologie en stratigrafische relatie van de middeleeuwse sporen.....	35
2.5 Laat- en postmiddeleeuwse bakstenen bouwresten.....	37
2.5.1 Waterputten.....	37
2.5.2 Beerputten.....	40
2.5.3 Muurresten en kelders.....	44
3 Algemene interpretatie.....	48
4 Bibliografie.....	50

1 ALGEMENE GEGEVENS

1.1 LOCATIE

Deze werkput werd centraal op de markt aangelegd, ten zuiden van het Vrijetijdshuis.

Figuur 2. Detailplan met de locatie van werkput 8, vlak 1 (projectie op de GRB).

1.2 AARD VAN VERSTORING

Centraal op de markt zou tijdens de werkzaamheden een fontein komen. De constructie zou geheel ondergronds komen te liggen waarbij een uitgraving van 70cm was voorzien. Dit betekent dat niet het volledige bodemarchief werd onderzocht. Plaatselijk werden evenwel de nodige diepere coupes en profielen geplaatst om zicht te krijgen op de aanwezige sporen.

1.3 GEREГИСТРЕЕDE VLAKKEN MET OPPERVLAKTE EN DIEPTE

Er zijn plaatselijk 5 vlakken aangelegd. Enkel vlak 1 werd over de volledige zone van de fontein aangelegd. Daar waar er funderingen en puinpakketten lagen die gelinkt konden worden met het 19de-eeuwse huizenblok werd niet meer verdiept naar vlak 2. Vlak 4 werd enkel aangelegd ter hoogte van een gebouw in veldsteen. Vlak 5 werd geregistreerd ter hoogte van een coupe op dit gebouw.

Er zijn 6 profielen geplaatst, benoemd als P801 t.e.m. P806.

Tabel 1. Oppervlaktes en dieptes per vlak in WP8.

vlaknummer	Vlak 1	Vlak 2	Vlak 3	Vlak 4	Vlak 5
Opp. in m ²	407,56	238,44	268,65	26,07	2,25
Diepte in m TAW	21,0	20,65-20,85	20,5-20,7	20,55	19,8

Figuur 3. Aanduiding van de profielen op het sporenplan (vlak 2).

1.4 TE VERMELDEN

Een groot deel van deze zone was in de 19de en 20ste eeuw bebouwd. Tijdens het vooronderzoek bleek minstens één grote kelder aanwezig te zijn. Aangezien de verstoringdiepte hier vrij beperkt was (nl. 70 cm), werd de zone met de kelder en funderingen niet afgegraven tot de verstoringdiepte. Muren waarvan datering en functie zijn immers gekend.

De weersomstandigheden waren niet steeds optimaal. Hierdoor waren de archeologen genoodzaakt bepaalde archeologische vlakken op verschillende momenten op te kuisen. Dit zorgde ervoor dat sommige lagen verschillende spoornummers kregen indien na een nieuwe opkuisbuurt de aflijning toch anders bleek.

De bodem ter hoogte van de zuidwestelijke zone bleek tijdens het onderzoek grondig verstoord door het zware verkeer dat er reeds had over gereden in functie van afvoer van grond. Dit bemoeilijkt het opkuisen.

Doorheen het centrale deel van deze werkput bevond zich een oude gasleiding die nog niet verwijderd kon worden. Tijdens het afgraven werd hier aldus rekening mee gehouden.

Figuur 4. Registratie van profiel 804 tijdens regenachtig weer.

1.5 VRAAGSTELLINGEN NA HET UITWERKEN VAN HET ARCHEOLOGIERAPPORT

Deze zone werd opgraven in functie van enkele specifieke vraagstellingen die tijdens de eerstelijnsuitwerking in functie van het archeologierapport werden vooropgesteld.

- Wat kan de functie zijn geweest van het rechthoekig gebouw? Zijn er gelijkaardige structuren gekend in de regio of in Vlaanderen?
- Is het mogelijk een meer exacte datering te bepalen van de donkere lagen en het gebouw?
- Uit welke periode dateren de vele resten die gerelateerd kunnen worden met vuur, brand en verhitting?

Figuur 5. Zicht op een deel van werkput 8, vlak 1 met een reeks putten in baksteen.

2 BESCHRIJVING VAN DE SPOREN

2.1 DE ALGEMENE STRATIGRAFIE

Gezien de relatief beperkte bodemingreep van ca. 70cm werd nergens in deze werkput de natuurlijke bodem bereikt. Het maaiveld in deze zone bevond zich op ca. 21,5m+TAW. Tijdens het vooronderzoek werd de natuurlijke bodem vastgesteld op ca. 19,0m+TAW, dit was zo'n 2,5 m onder het niveau van de toenmalige parking.

Naast de meest significante en opmerkelijke sporen die hieronder worden besproken, bestond de matrix van archeologische restanten uit grijze tot donkergrijze archeologische lagen, die in vlak soms moeilijk van elkaar te onderscheiden waren. De inclusies varieerden sterk. Zowel (verbrande) leembrokken, houtskoolspikkels en brokken, kwamen veelvuldig voor. De beperkte aanlegdiepte maakte het moeilijk om de precieze aard, vorm en functie van deze omvangrijke sporen te bepalen. Uit enkele coupes en profielen, waarvoor lokaal wel beperkt verdiept kon worden, blijkt dat het reeks ophogingslagen en kuilen gaat. Op basis van het vondstmateriaal en de algemene stratigrafie kunnen we deze sporen tussen de 13de en 14de eeuw situeren.

Net als voor vele andere werkputten werd het archeologisch bodemarchief niet in zijn totaaldiepte onderzocht en blijft er nog een aanzienlijk ongerealiseerd archeologisch potentieel aanwezig blijft.

Figuur 6. Overzichtsfoto van werkput 8 in vlak 2.

Figuur 7. Profiel P804: tot een diepte van 1m werden heel wat middeleeuwse lagen en pakketten waargenomen. Er bevindt zich dus nog heel wat archeologisch potentieel onder de markt.

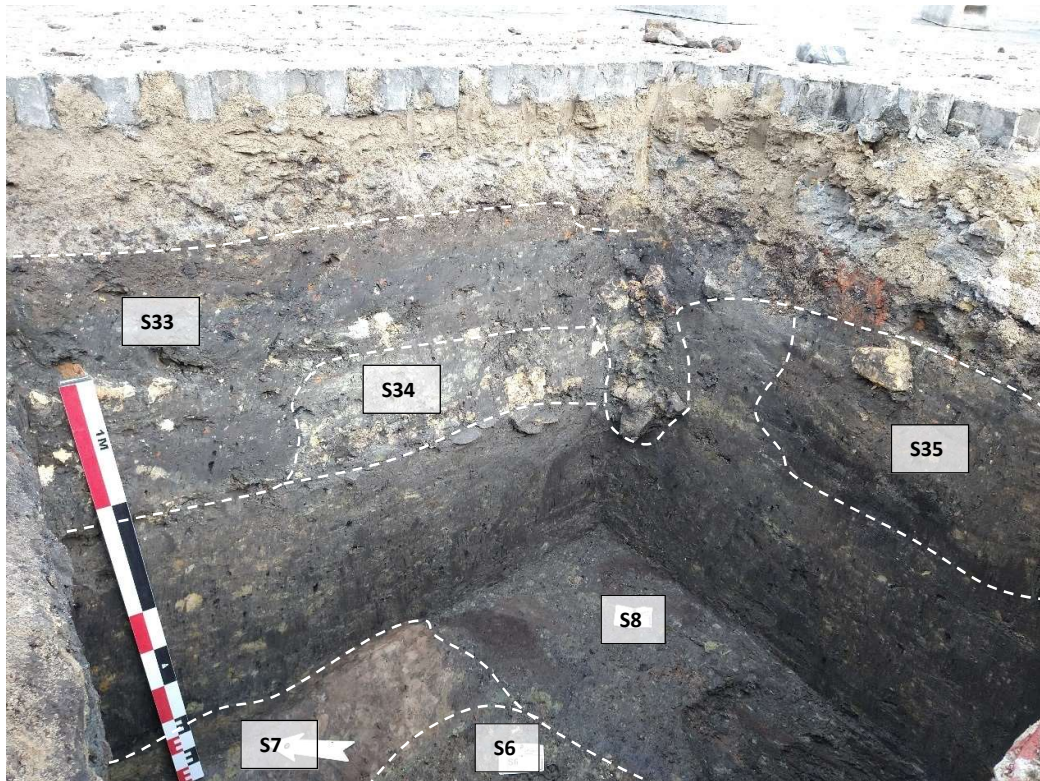
Figuur 8. Proefput 5 bevond zich binnen de zone van WP8. In het tweede vlak werden donkere sporen geregistreerd. De bruine vlekken die toen als natuurlijke bodem zijn geïnterpreteerd waren vermoedelijk homogene antropogene lagen. Er werd een boring geplaatst in Spoor 8. Projectie van de sporen van het vooronderzoek op de data van vlak

Figuur 9. Het aardewerk uit de middeleeuwse lagen was over het algemeen erg sterk gefragmenteerd. Slechts enkele groter stukken zijn teruggevonden, zoals deze 13de-eeuwse teil in grijs aardewerk (V449).

Figuur 10. Enkele scherven uit S625, een laag die in P803 werd geregistreerd (V495). Het toont de hoge fragmentatiegraad van de scherven aan die in WP8 zijn aangetroffen. (13de-14de eeuw).

Figuur 11. Uitgegraven profielen 501 en 502 in proefput 5 uit het vooronderzoek. Uit de resultaten van de opgraving blijkt S34 deel uit te maken van een fundering in natuursteen.

Figuur 12. Boringen B1 in proefput 5 tijdens het vooronderzoek. De natuurlijke bodem (links) bevond er zich op 80cm onder vlak 2 (d.i. ca. 19,1m TAW.)

2.2 GEBOUW MET EEN FUNDERING IN VELDSTEEN EN DE BAKSTENEN AANBOUWEN

2.2.1 Beschrijving van de fundering

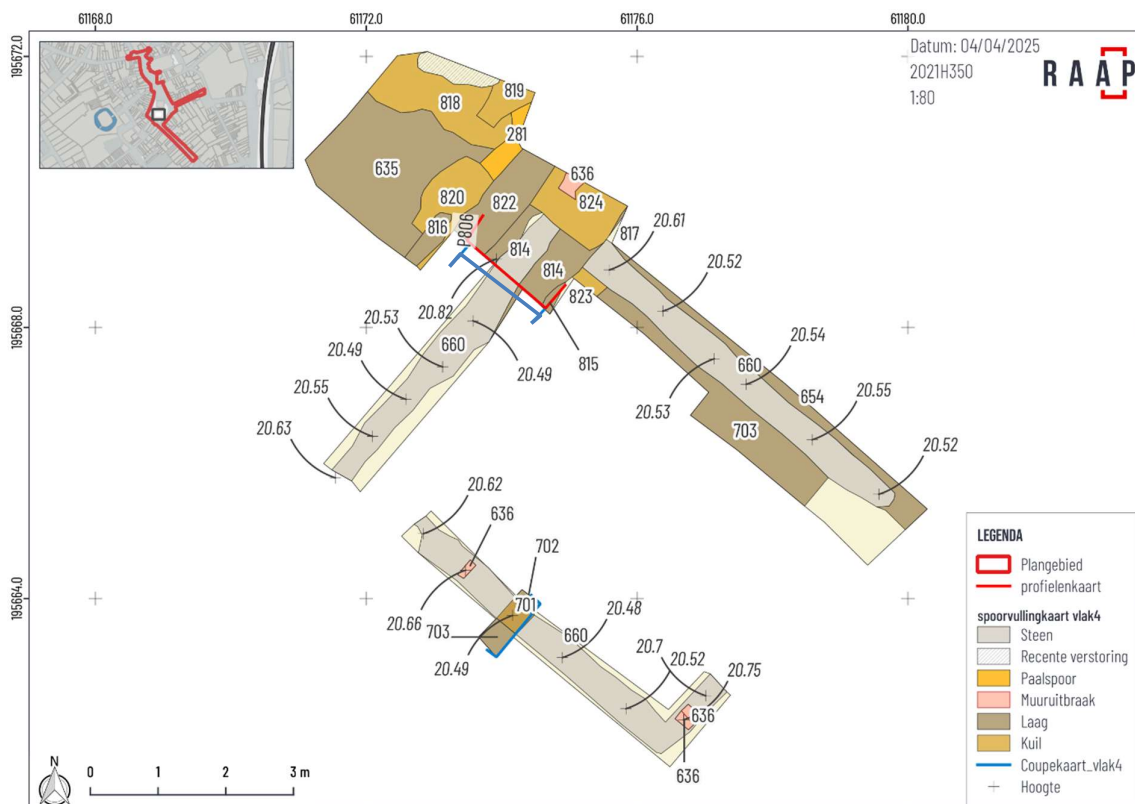
Centraal op de markt werd onder enkele middeleeuwse pakketten en postmiddeleeuwse baksteenstructuren een opmerkelijk structuur aangetroffen. Het gaat om de fundering van een rechthoekig gebouw dat volledig was opgetrokken in veldsteen (S660), en met erg sporadisch een gele baksteen daarbovenop geplaatst (S636). Aan de noordoostelijke zijde had het gebouw 2 bakstenen aanbouwen (S627 en S658). De volledigheid van zowel de bakstenen op de veldstenen basis als van de aanbouw vertoonden geen tekenen van hergebruik of meerdere bouwfases.

Het gebouw had een NNW-ZZO-oriëntatie en volgde daarmee de oriëntatie van het marktplein en de straten rond het marktplein. De natuurstenen fundering was 6,6m lang en 5m breed. Op de lange zijde had de fundering een uniforme breedte van 45cm tot 50cm. Aan

de korte zijde was de breedte tussen de 35cm tot 40cm en plaatselijk 63cm (in het NNW van het gebouw). In totaal ad het gebouw een oppervlakte van 33m². Door de jongere vergravingen kon nergens met zekerheid onderbreking worden vastgesteld die zou wijzen op een doorgang. De veldstenen fundering was zelf maar een of twee lagen hoog. Dit kon met zekerheid afgeleid worden aan de bakstenen die nog op de fundering lagen. Het betrof dus een simpele natuurstenen basis als onderbouw voor een constructie of met een plint in baksteen. Het gebouw werd door verschillende sporen oversneden, waaronder een waterput in het zuidoosten (S644), een puinkuil in het zuidwesten (S677), en een baksteenstructuur in het noorden (S616).

Figuur 13. Sporen in vlak 3 ter hoogte van de fundering in veldsteen. Met aanduiding van de coupes

Figuur 14. Sporen in vlak 4 ter hoogte van de fundering in veldsteen met aanduiding van spoornummers en de verschillende hoogtes.

Figuur 15. Dronebeeld van de fundering in veldsteen (vlak 4). Rechts verstoord door de aanleg van een jongere waterput. Rechtsboven door de proefput, rechtsonder door een kelder in baksteen.

Figuur 16. Overzichtsfoto van werkput 8 in vlak 4.

Figuur 17. Zicht op de fundering in veldsteen met op de voorgrond nog enkele resten van gele baksteen op de fundering. Rechts onder de gele vergraven grond afkomstig van de aanlegput van een waterput in baksteen.

De gele bakstenen op de veldstenen fundering hadden een formaat van 27,5x13/13,5x6,5/7/7,5cm. De bakstenen zelf lagen op een laag gele kalkmortel die op de natuurstenen fundering lag. De bakstenen muur zelf was gemetst met dezelfde mortel. Enkel één laag baksteen was bewaard, het is dus niet te achterhalen hoeveel lagen baksteen er oorspronkelijk waren.

Figuur 18. Resterende baksteen op de fundering in veldsteen (links: op de ZW-zijde; rechts: op de ZO-zijde).

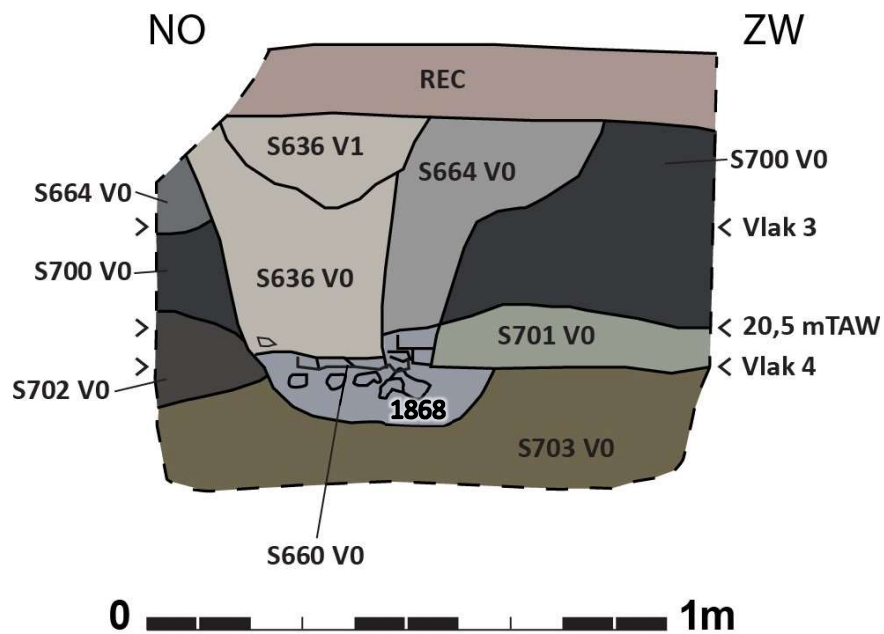
2.2.2 Beschrijving van de doorsnede

Er werden 2 coupes geplaatst op de fundering. Een bijkomende doorsnede werd benoemd als P806 en bevond zich aan de andere zijde van het coupebankje van coupe A en vormde zodus als het waren het spiegelbeeld. Er werd getracht om in de vele lagen een verschil te zien tussen de aanlegfase, de opbouw, het gebruik en de afbraak. Het moet gezegd dat dit niet steeds heel duidelijk was.

Zo is de aanlegseuf niet te onderscheiden. In coupe B ging het mogelijk om S664. De fundering moet echter zijn opgetrokken in een sleuf die doorheen de verschillende donkere middeleeuwse pakketten was gegraven (o.a. benoemd als S700, S701 en S702). In de sleuf werden de veldstenen als onderlaag gelegd waarop de bakstenen werden gemetseld. Na onbruik geraken van het gebouw zijn zowat alle bakstenen gerecupereerd. Na deze handeling geraakte de overgebleven putten opgevuld met een puinige vulling (S636) met veel brokken gele baksteen en mortel afkomstig van het muurwerk, maar ook stukken veldsteen, houtskool en wat spikkels verbrande leem.

Een coupe A, in de noordwestelijke hoek van het gebouw, maakten de groot aantal lagen het nog moeilijker om de verschillende fases te onderscheiden. Enkel de vulling die wijst op de recuperatie van de bakstenen werd hier relatief duidelijk waargenomen. Vermoedelijk werd de oorspronkelijke aanlegkuil vergraven tijdens het recupereren van de bakstenen of kon deze in coupe niet waargenomen worden door beperkte onderzoeksoppervlakte en -diepte. De recuperatiekuil werd ter hoogte van de coupe A uiteindelijk afgedekt door een laag verbrande leem (S663).

Opmerkelijk was de vorm van de lagen onder de veldstenen fundering. Gezien hun komvormig voorkomen is er een vermoeden dat het vulling van een gracht betrof (coupe A, S668 en S670). Dit zou betekenen dat voordat het gebouw werd opgetrokken, deze zone opgedeeld was door middel van een (of meerdere) gracht(en). De noordwestelijke zijde van het gebouw werd in de as van de gracht opgetrokken. Dit is erg opmerkelijk aangezien bouwen op een gracht geen stabiele situatie creëert.

Figuur 19. Coupe B op S660 in vlak 4.

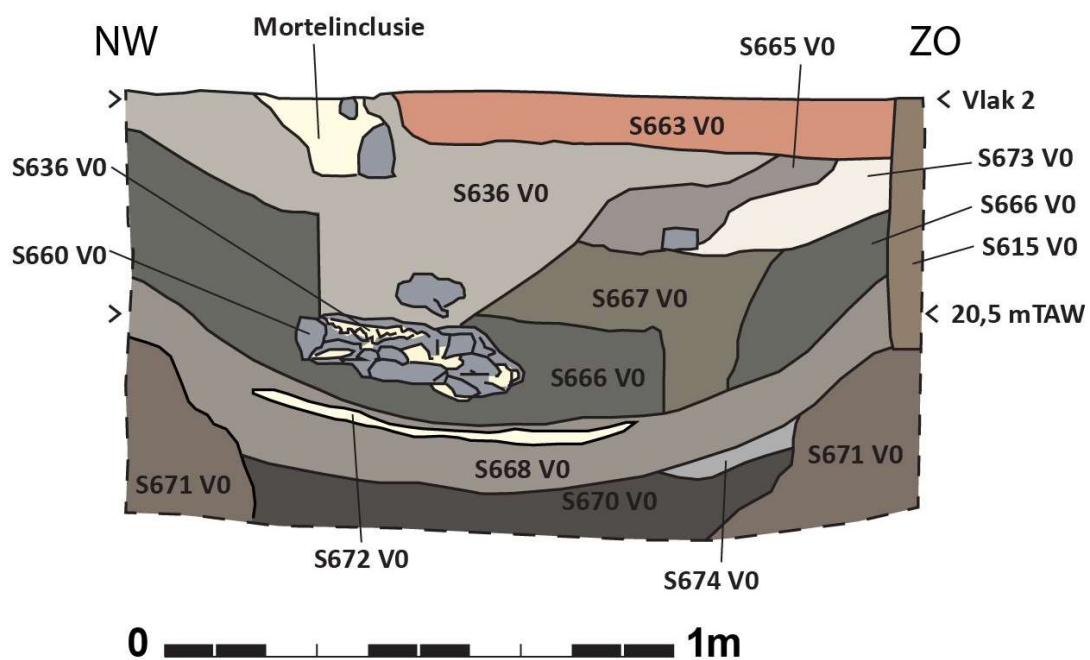
Figuur 20. Coupe B op S360 en bijhorende lagen.

Figuur 21. Coupe B op S660, vanaf vlak 4. De fundering in veldsteen was maar één tot enkele stenen dik (gelegen op 20,5m TAW).

Figuur 22. Zicht op vlak 3 en vlak 4 ter hoogte van de fundering in veldsteen, met in vlak 3 nog een bewaarde baksteen. Links coupe B tot op vlak 4.

Figuur 23. Coupe A op de muur in veldsteen S660, vanaf vlak 2 (20,8m TAW).

Figuur 24. Coupe A ter hoogte van de fundering in veldsteen.

Figuur 25. Profiel 806 met doorsnede op S660 met duidelijk zicht het uitbraakspoor. Profiel aangelegd vanaf 2 tot vlak 5.

In een coupe op de noordelijke hoek van de natuurstenen fundering kon een verder verloop van een natuurstenen fundering richting het noorden gevolgd worden. In grondvlak tekende de fundering zich dus T-vormig af. Dit zou erop wijzen dat het gebouw tweeledig was. Het verder verloop van de fundering in veldsteen kon niet worden waargenomen wegens de verstoring van een veel jongere put in rode baksteen. Echter werd op 2 m wel de restanten van een muur in gele baksteen aangetroffen (S627) (zie lager).

Figuur 26. Na uitbraak van een vloertje in baksteen van een recente put werd onder het metselwerk eveneens veldsteen waargenomen. Dit lag in het verlengde van de NW-zijde van de fundering. Op bovenstaande foto wordt het verder verloop van de fundering in stippellijn weergegeven.

Figuur 27. Aangetroffen veldsteen onder een veel jongere put in baksteen.

2.2.3 Een aanbouw in baksteen

Aan de noordelijke zijde van het gebouw werden twee stukken metselwerk in gele baksteen waargenomen. De eerste bakstenen aanbouw S658 stond centraal tegen, en haaks op, de noordelijke zijde van de fundering in veldsteen. De muur kon in het vlak 3,8m lang gevolgd worden en is ca. 30cm breed (d.i. één strek). De muur was 2 stenen hoog bewaard en bestond uit gele bakstenen met een

formaat van 30x14,5x7,5cm. Er werd een zeer harde beige kalkmortel gebruikt voor het metselwerk. Onder deze muur werd geen natuurstenen fundering vastgesteld.

Een tweede muur (S627) moet hier parallel mee hebben gelegen, op 3,7m afstand, maar was slechts gedeeltelijk bewaard. Een veel jongere vergaarput in baksteen was immers doorheen deze oude muur aangelegd (S616 en S617). De muur bestond uit drie lagen rode en gele bakstenen met formaat 29/28x14/14,5x70cm. De muur was eveneens 30cm breed. Voor het metselwerk werd een beige kalkmortel gebruikt met enkele spikkels kalk. De muur lag in het verlengde van de noordwestelijke zijde van de fundering in veldstee.

Beide structuren in gele baksteen kunnen geïnterpreteerd worden als een aanbouw van de structuur met fundering in veldsteen. Door het verschil in opbouw wordt eerder uitgegaan van een latere constructie. Evenwel werd een gelijkaardige baksteen met zelfde afmeting gehanteerd voor zowel het metselwerk op de veldsteen als de twee haakse muren. De exacte grote van deze aanbouw is niet bekend, maar de breedte was 3,7m.

Figuur 28. Twee structuren in gele baksteen, loodrecht op de fundering in veldsteen georiënteerd.

Figuur 29. In vlak 3 tekende het uitbraakspoor van de constructie met fundering in veldsteen (S660) zich al duidelijk af. De muur in gele baksteen stond hier haaks op. Deze bakstenen werden niet gerecupereerd.

Figuur 30. Doorsnede op S627. Het metselwerk was nog 3 lagen bewaard.

Figuur 31. Weergave van twee volumes waarvan de oudste met fundering in veldsteen (blauw) en een mogelijke aanbouw in gele baksteen (geel).

2.2.4 Vondsten

De veldstenen fundering kan relatief gedateerd door de datering van het aardewerk dat uit de omliggende lagen werd gerecupereerd.

Coupe A:

- S666, V681: rood (N:1) en grijs (N:1) aardewerk, datering tussen 1100 en 1399
- S668, V549 grijs (N:1, rand kogelpot, L28), datering tussen 1100-1225 & V553: rood (N:2), vroegrood (N:2) en grijs (N:11), datering tussen 1100-1225
- S671, V554: vroegrood (N:1), datering tussen 1100-1299

Coupe B:

- S700, V626: rood (N:3), grijs (N:22), datering tussen 1100/1175 en 1299 en hoogversierd aardewerk (N:4) 1200-1299
- S701, V625: vroegrood (N:1), datering tussen 1200-1325

Deze zijn allemaal middeleeuws en zijn op basis van het aardewerk te plaatsen tussen 1100/1200-1300/1325, er kan dus aangenomen worden dat de fundering werd aangelegd in de 13de eeuw:

Op basis van de baksteenformaten kan deze datering worden gestaafd. Op de veldstenen fundering werden bakstenen van 27,5x13/13,5x6,5/7/7,5cm aangetroffen. Via de Brugse en Veurkse baksteenchronologie zijn deze bakstenen te dateren rond 1250-1300, en zeker voor 1350 in beide chronologieën.¹ De baksteenmaten van de aanbouw zijn in dezelfde periode te plaatsen en moeten dus gelijktijdig zijn of dateren na de aanleg van het gebouw met veldstenen fundering.²

Uit het uitbraakspoor (S636) kwam voornamelijk vol- en laatmiddeleeuws aardewerk. Het gaat om:

- 78 stukken aardewerk: waaronder 47 grijs aardewerk (resten van onder meer kogelpotten, kannen, teilen en vuurklok), 6 stukken hoogversierd aardewerk, 5 stukken Maaslands, 16 in rood en 4 stukken in vroegrood baksel.
- 11 stukken dierlijk bot
- een stuk van een drinkglas
- 5 fragmenten van tegels of bakstenen
- 2 nagels

Op basis van het voorkomend aardewerk lijkt de afbraak zich te situeren in de 14de eeuw.

Figuur 32. Bodem met meervoudige standvinnen, aangetroffen in een spoor dat beschouwd werd als vulling van de aanlegsluf van het gebouw met veldstenen fundering (V622, S664).

Figuur 33. Enkele vondsten uit het uitbraakspoor S363 (V526). Rechts twee scherven rood aardewerk met loodglazuur. Links twee randen in grijs aardewerk van een kom en een vuurklok (1275-1400).

¹ Debonne, 2015, gebaseerd op de baksteenmaten in de bijlage van zijn doctoraat; Lehouck, 2008, 221.

² 29/28x14/14,5x70cm en 30x14,5x7,5cm

De natuurstenen fundering wordt ook oversneden door enkele laatmiddeleeuwse en postmiddeleeuwse sporen: de puinkuil S677 met een stuk rood aardewerk en een stuk steengoed (ca. 1350-1550) en de aanlegtrechter van een postmiddeleeuwse waterput S644. Wederom tonen deze sporen aan dat het gebouw in de late middeleeuwen moet geplaatst worden.

Van zowel de bakstenen op de natuurstenen fundering als de bakstenen van de twee aanbouwen werd één exemplaar ingezameld als referentie.

Tabel 2. Lijst van de ingezamelde bakstenen als referentie.

vondstnr.	put	vlak	spoornr.	laagnr	inhoud	doel
V-651	8	4	636	0	Bakstenen en mortel	Referentiestalen baksteen
V-684	8	3	658	0	Bakstenen en mortel	Referentiestalen baksteen
V-685	8	3	627	0	Bakstenen en mortel	Referentiestalen baksteen

2.2.5 Typochronologische studie: gebouwen met een natuurstenen basis

Voorbeelden van veldstenen funderingen kunnen gevonden worden in de streek Brugge. In het noorden van het Brugse Vrije werd tot het tweede kwart van de 13de eeuw veldsteen gebruikt voor de onderbouw van zowel natuurstenen als bakstenen gebouwen.³ Vanaf het tweede kwart van de 13de eeuw wordt baksteen in Brugge het voornaamste bouw materiaal. In de Sint-Janshospitaal wordt het gebruik van veldsteen beperkt tot funderingen, plinten en buitenparamenten.⁴ Volgens Debonne kan het aangenomen worden dat een veldstenen onderbouw een techniek is die ontwikkeld werd in het Brugse Vrije.⁵ Op basis van de weinig vondsten in de donkere lagen rond de fundering is een datering in de eerste helft van de 13de eeuw niet onmogelijk maar moeilijk hard te maken. De gekende voorbeelden van een veldstenen onderbouw met bakstenen bovenbouw zijn allemaal kerken. Binnen steden zijn kerken die vaak het langst bewaard blijven en/of verbouwd, waardoor de bouwgeschiedenis ervan beter is gekend. De vraag rijst dus of dit gebouw een religieuze functie kende. Het gebruik van een veldstenen fundering kan ook louter te maken hebben met de bouwwijze die toen in zwang was voor de gebouwen met een publieke of religieuze functie.

2.2.6 Interpretatie

De structuur in veldsteen, aangelegd in reeds bestaande ophoging, in een rechthoek van 6,6 op 5m was de fundering van een gebouw dat in de loop van de 13de eeuw moet zijn opgetrokken, en slechts een korte levensduur kende want vermoedelijk opgegeven in de 14de eeuw. Binnen deze periode werd het gebouw uitgebreid met een aanbouw. Deze annex had enkel een fundering van bakstenen, veldstenen zijn er niet aangetroffen. Bij het hoofdgebouw diende de laag veldsteen van hooguit 10cm als fundering voor een meer regelmatige basisplint in gele baksteen. Gezien de beperkte breedte van de muur (nl. 30cm), en daardoor beperkte draagkracht, wordt verondersteld dat het gebouw zelf was opgetrokken in vakwerk. De functie van het gebouw blijft alsnog onduidelijk. Naar analogie met de gekende fundering in veldsteen in de regio kan het om een religieus gebouw gaan. Echter blijft een voornaam profaan gebouw ook een mogelijkheid.

³ Debonne, 2015, 270. Voorbeelden zijn de middelste ziekenzaal van het Sint-Janshospitaal in Brugge (1226-1241) en de eerste kerk van het Dominicanenklooster in Brugge (1234)

⁴ Debonne, 2015, 335.

⁵ Debonne, 2015, 272.

2.3 INDICATIES VOOR BEWONING: VLOEREN, HAARDEN, VERBRANDE LEEM, AFVALKUILEN MET BOUWMATERIAAL

Net als in andere werkputten waren er heel wat onrechtstreekse aanwijzingen voor bewoning. Het gaat in de eerste plaats om enkel resten van lemen vloeren, in tegenstelling tot in andere werkputten komen deze in werkput 8 slechts fragmentarisch voor. Daarnaast zijn er tal van lagen en kuilen met erg veel verbrande leem. Deze sporen, die een duidelijke associatie met vuur hebben, kwamen over de hele werkput voor en besloegen vaak grote oppervlaktes. Er kon een onderscheid gemaakt worden tussen brandlagen *in situ* en kuilen met stortafval dat duidelijk afkomstig was van het ruimen na een brand. Daarnaast werden ook de restanten van twee vermoedelijke haardplaatsen geregistreerd.

2.3.1 Lemen vloerniveaus

Net zoals in de omliggende werkputten 3, 4 en 6 werden in werkput 8 de restanten van leeflagen aangetroffen. In vlak ging het om een kluwen aan lagen, die in profiel echter duidelijker zichtbaar werden. Ze vormden dunne homogene lemen of meer zandige laagjes, vaak afgedekt door een donkergrijs tot zwarte organische lens. In het geval de laag reeds werd verspit, kon de restant nog herkend worden aan de heterogeen gevlekte vulling, met een grote hoeveelheid leembrokken.

Een interessante observatie volgt uit enkele coupes op de hierboven besproken veldstenen fundering. Daaruit bleek dat in de noordwestelijke hoek van de funderingscontour nog twee opeenvolgende lemen leeflagen of vloeren zichtbaar waren (S673). Buiten het gebouw liepen deze lagen niet door. Het gaat dus om vloerniveaus die tot het gebouw met de veldstenen fundering behoorden. Op de jongste vloer lag een cluster van vier lichtgele bakstenen (25 x 12 x 4,5cm). Mogelijk gaat het om een restant van een bakstenen vloer (S638) (op 20,8 mTAW).

Na de opgave van het gebouw en na de uitbraak van de muurresten (S636) werd het jongste vloerniveau en het uitbraakspoor afgedekt door een afvalkuil met verbrand bouwpuin en verbrande leembrokken (S663) (zie lager en figuur 37).

Figuur 34. Lemen vloerniveaus (S673) in coupe, gelegen binnen de contouren van de veldstenen fundering. (zie ook figuur 26).

Figuur 35. De contour van het gebouw met daarbinnen de mogelijke restant van een bakstenen vloerniveau S638 (A), lemen vloerniveaus S673 (B) en afvalkuil met verbrande leem en houtskoolbrokken S663 (C).

Figuur 36. Cluster bakstenen (S638) binnen de contour van het gebouw, mogelijk een restant van een bakstenen vloerniveau.

Figuur 37. Stratigrafie van profiel 806 met veldstenen fundering (A), uitbraakspoor van het muurwerk (B), lemen vloerniveaus (C) en afvalkuil met verbrande leem (D).

2.3.2 Haarden

De haarden werden aangelegd in een bed van gele leem (S681) waarin zich door verhitting smalle banden verbrande leem (S737 en S704) aftekenen, met daarboven een volgende smalle houtskoolrijke band. Bij haard S704 konden verschillende gebruiksfases worden onderscheiden. Onderaan profiel 803 (figuur 38, figuur 39) bevond zich met S704L1 nog een spoor met *in situ* verbrande leem. Stratigrafisch jonger volgen bij deze haard verschillende fasen van hergebruik. Hierbij is de verbranding *in situ* echter niet langer zichtbaar. Wat wel geregistreerd kon worden was de uiteindelijke demping van de haard (S704L0), een grijs zandig pakket met daarin as en versmeten brokken verbrande leem en houtskool.

Van een tweede mogelijke haard (S737) kon de onverbrande lemen bedding, met daarin een zone *in situ* verbrande leem herkend worden (figuur 39).

Tabel 3. Overzicht van sporen die als haard zijn gedetermineerd.

Spoornummer	Type brandspoor
737	Haard
680/681/704	Haard

Figuur 38. WP8-Vlak3: Overzichtsfoto van haard S681/S704.

Figuur 39. Werkput 8, profiel 803, haarden S737 en S704. Met weergave van de vondst van een kogelpot met randtype L400.

2.3.3 *In situ* brandlagen

In situ brandsporen tekenden zich in vlak af met een onregelmatige vorm, met onderaan een fijne laag verbrande houtskool en daarboven een oranjekleurende verbrande leemlaag. Het verschil met de hierboven besproken sporen is dat ze niet ingebed zijn in een lemen pakket. Het gaat in coupe om een smalle leemband die zelf verbrand is.

Tabel 4. Overzicht van sporen met *in situ* verbranding.

Spoornummer	Type brandspoor
631	<i>In situ</i> verbranding
648	<i>In situ</i> verbranding

Figuur 40. Werkput 8 – Vlak 3, overzichtsfoto van brandlaag S648 en profiel PR801 met brandlaag S631.

2.3.4 Kuilen met verbrande leem

Tabel 5. Overzicht van de ruimingskuilen met grote hoeveelheden verbrande leembrokken.

Spoornummer	Type brandspoor
597	Kuilen met verbrande leem
622	Kuilen met verbrande leem
630	Kuilen met verbrande leem
645	Kuilen met verbrande leem
714	Kuilen met verbrande leem

Kuilen met grote hoeveelheden brokken verbrande leem en houtskool, maar zonder verbranding *in situ*, werden zeer waarschijnlijk gegraven in functie van het ruimen na een brand. Ook dit type sporen werd doorheen de hele werkput aangetroffen. Het gaat om grote, relatief ondiepe kuilen, soms met een rechthoekige maar vaak ook met een onregelmatige vorm. Ze waren duidelijk afgelijnd door een zwarte houtskoolrijke band en bevatten grote hoeveelheden verbrande leembrokken.

Kijken we naar het aardewerk uit deze kuilen, dan is het grijs gedraaid aardewerk nog duidelijk de dominante aardewerksoort. Roodbakkend aardewerk is echter ook al vrij goed vertegenwoordigd. Bij de vormsoort van de kogelpot is de rand vormgegeven met

blokvormige (L40-reeks)⁶ en trechtervormige randtypes (A240)⁷. Ook de halfbolvormige vuurklokken zijn met een blokvormige rand vormgegeven. Blijven we bij de vuurgerelateerde vormen, dan moeten we nog de pan en het voorkomen van vroege graptypes (of kookkannen) vermelden, telkens in gedraaid grijs aardewerk. De pannen worden vormgegeven door een korte, haaks uitgelopen blokvormige lip (A161) of een eenvoudige licht verdikte, bovenaan wat afgeplatte rand (L82). Bij de grapes of kookkannen gaat het om het schuin naar buiten geplooid, afgeronde randen met afgeplatte bovenzijde (L120B) en rechtopstaande, eenvoudige randtypes met afgeronde, verdikte top (L121B).⁸ Resten nog de kan, vormgegeven met bandvormige rand, de teil met brede schenklip en eenvoudige naar binnen geplooid rand (L55B) en de voorraadpot met brede bandvormige rand verwant aan de manchetranden (A224/224B).⁹

Het materiaal uit de afvalkuilen met verbrande leem geeft ons op het eerste zicht een vrij ruime datering tussen 1250 en 1325. Het is een vrij heterogeen beeld, met zowel materiaal dat in de tweede helft van de 13de eeuw thuishoort, zoals bijvoorbeeld kogelpotten, protosteengoed en hoogversierd aardewerk. Daarnaast komt echter ook duidelijk een fractie 14de-eeuws materiaal voor, zoals biconische bekers in Langerwehe steengoed en mogelijk enkele randen van vroege grapes (L120B, hoewel deze laatste ook afkomstig kunnen zijn van kookkannen).¹⁰ Bij het onderzoek van kuil S597 werd een zwaar verbrande bodem van een kan in proto-steengoed aangetroffen, waar nog verbrande leem aan vast hing. Dit individu was dus zonder enige twijfel in de brand aanwezig en kan ook met zekerheid in het 2de of 3de kwart van de 13de eeuw gesitueerd worden.¹¹ Ook in andere kuilen werd regelmatig aardewerk aangetroffen dat duidelijk sporen van verhitting in een brand vertoonde, met verbrand glazuur en door de hitte afgesprongen aardewerk-chips. Het gaat dus om een gemengde context met duidelijk verbrande 13de-eeuwse materiaal en een deel jonger 14de-eeuws aardewerk waarop geen sporen van verbranding zichtbaar zijn.

Naast aardewerk werd een grote hoeveelheid de verbrande leemresten van houten huizen in vakwerkbouw aangetroffen, met daarbij ook een grote hoeveelheid ijzeren nagels, die soms nog in de leembrokken ingeslagen zaten.

In de categorie bouwkeramiek kunnen we ook nog een tegel in roodbakkend aardewerk en enkele onvolledige rode baksteenfragmenten vermelden (? x 120 x 55mm; ? x 145 x 65mm; ? x 105 x 45mm). Het middelste onvolledige formaat van 145mm breed en 65mm dik zou overeen kunnen komen met de baksteenformaten van de aanbouw aan de hierboven besproken veldstenen fundering (29/28x14/14,5X70cm) (zie 2.2).

Tabel 6. Assessment van het aardewerk uit de kuilen met verbrande leem.

aard	SpoorNr.	Diagnostische vondsten	Datering	schervenaantal
Kuil	S597/615	Gedraaid grijs aardewerk (++++), (vroeg)-roodbakkend aardewerk (++) , hoogversierd aardewerk (+), maaslands (+), Langerwehe steengoed aardewerk (++) , protosteengoed?	1250-1350	N=542
Kuil	S622	Gedraaid grijs, roodbakkend aardewerk, eenvoudige panvorm (L82)	1125-1300	N=5
Kuil	S714	Grijs gedraaid aardewerk (n=1) Teil: L55B	1250-1325	N=1

⁶ De Grootte, 2008, p. 117

⁷ De Grootte & Moens, 2018, p. 121

⁸ De Grootte, 2008, p. 158

⁹ De Grootte, 2008, p. 262; De Grootte & Moens, 2018, p. 150

¹⁰ De Grootte, 2008, pp. 158, 239

¹¹ De Grootte, 2008, p. 295; De Grootte & Moens, 2018, p. 172

Figuur 41. Foto uit het vooronderzoek van verbrande leembrokken, afkomstig van houten vakwerkbouw, met aan één leemfragment nog de ijzeren nagel zichtbaar.

Figuur 42. De kuil S597 met verbrande leem werd grondig onderzocht op vondsten. Daarbij werd de groot fragment van een kan in protosteengoed gevonden.

Figuur 43. Werkput 8, vlak 3: overzichtsfoto van kuil met verbrande leem (S597).

Figuur 44. Werkput 8, vlak 3: coupe op kuil met verbrande leem (S597).

Figuur 45. Werkput 8, vlak 3: overzichtsfoto van kuil met verbrande leem (S714).

Figuur 46. Werkput 8, vlak 3: coupe op kuil met verbrande leem (S714). Met aanduiding van de randtypes van aardwerk dat in de verschillende lagen is aangetroffen.

2.3.5 Stalen

Er zijn twee stalen genomen in deze werkput, beide afkomstig uit kuilen met verbrande leem. Er werd één weerhouden voor verdere analyse.

Tabel 7. Lijst van de stalen uit WP8.

MONSTER	VLAK	SPOOR	INHOUD	VERZMWIJZE	DOEL	Aard
89	3	646	zaden/vruchten	BULK10	macroresten/datering	kuiltje met verbrande leem
100	2	597	houtschool	BULK01	datering	kuil met verbrande leem

2.3.5.1 Antracologische onderzoek (M100 – S597)

Van de kuil met verbrande leem en houtschoolbrokken is een bulkmonster van 1 liter gezeefd. Doel was om na te gaan welke houtsoorten hierin aanwezig waren en of hierdoor kon bepaald worden met welke gebeurtenis of activiteit de kuil kon worden gelinkt.

De zeeffractie van 2 mm bestaat uit grote stukken houtschool. De houtschoolfragmenten bestaan voor uit stamhout van eik (91%) en els (9%). Het hout was voor het verkolen ervan droog bewaard, vertoonde geen scheuren en wat niet vervormd. Een stuk els was aangetast door schimmeldraden.¹²

¹² van Haaster *et al.*, 2025, 35-36.

Op basis van dit onderzoek is het erg aannemelijk dat de houtskool afkomstig is van de constructie van het gebouw dat mogelijk nog intact was toen het afbrandde. De reden om dit te veronderstellen is de kwaliteit van de houtskool. Het was droog hout dat verbrandde en deels verkoolde. Voor de constructie van het gebouw is stamhout van eik en els gebruikt.¹³

2.3.5.2 ¹⁴C-datering

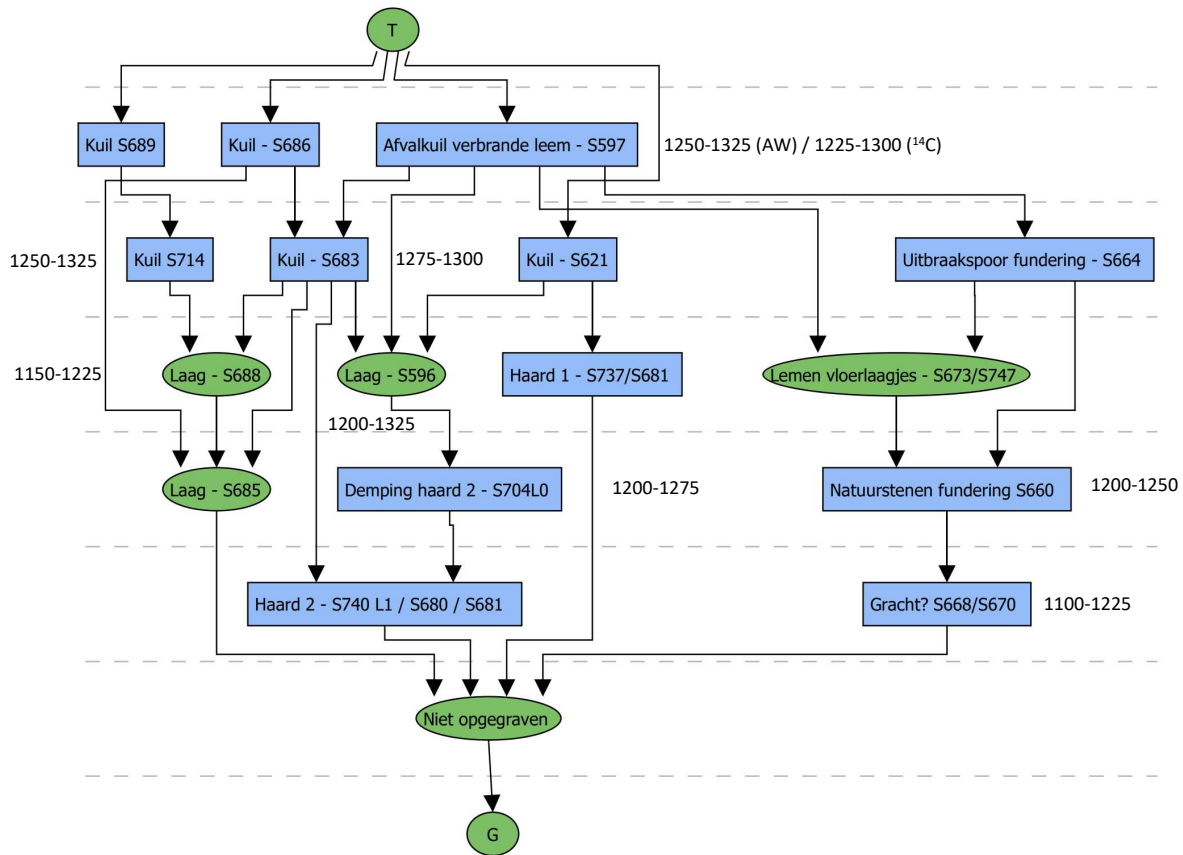
Het radiokoolstofonderzoek op het houtskool uit M100 leverde een datering in de 13de eeuw op, mogelijk tussen 1225 tot 1300 (91,0% probability) of met een kleine waarschijnlijkheid tussen 1225 en 1245 (4,4% probability).¹⁴

2.4 CHRONOLOGIE EN STRATIGRAFISCHE RELATIE VAN DE MIDDELEEUWSE SPOREN

Op basis van de verschillende profielen en vlakken werd een Harris Matrix opgemaakt om zicht te krijgen op de relatieve datering tussen de vele kuilen en lagen onderling.

¹³ van Haaster *et al.*, 2025, 36.

¹⁴ Boudin, 2024. RICH-36170 (M100, S597 - TOST01): 739±22BP, 68.2% probability, 1265AD (68.2%) 1285AD & 95.4% probability, 1225AD (4.4%) 1245AD, 1255AD (91.0%) 1300AD

Figuur 47. Harrismatrix van de sporen uit werkput 8 op basis van profielen 802, 803 en 806. Met aanvulling van dateringen op basis van het aardewerk

Tabel 8. Assessment van het aardewerk uit de sporen in de Harrismatrix.

aard	SpoorNr.	Diagnostische vondsten		Datering	schervenaantal
Kuil	S597	Gedraaid grijs aardewerk (++++), (vroeg)-roodbakkend aardewerk (++) , hoogversierd aardewerk (+), maaslands (+), Langerwehe steengoed aardewerk (++) , protosteengoed		1250-1350	N=542
Haardvulling	S704LO	Grijs gedraaid aardewerk, kogelpot met blokvormige rand (L40B)		1200-1275	N=1
Laag	S688	Gedraaid grijs aardewerk (++++), vroegrood aardewerk (++) , kogelpot met blokvormige rand (A235/236), kan (L60A), haaksteel		1150/1225	N= 27
Kuil	S686	Gedraaid grijs aardewerk (+), rood aardewerk (+), kogelpot met sikkelvormige rand (L29A), Vuurklok met blokvormige rand (L112B), pan		1200-1300	N=4
Kuil	S683	Hoogversierd aardewerk, kan		1275-1300	N=1
Kuil	S621	Grijs gedraaid aardewerk (++++), rood aardewerk (+), steengoed (+), kom met blokvormig randtype (A159), kan grijs aardewerk (L60B, L130A)		1250 - 1400	N=19
Kuil	S714	Grijs gedraaid aardewerk (n=1)		1250-1325	N=1

		Teil: L55B			
Laag	S801,802	Grijs gedraaid aardewerk (n=2), worstoor kan/kruik		1150 – 1250/1325	N=2
Kuil	S691	Grijs gedraaid aardewerk (+++), roodbakkend aardewerk (+), steengoed (+, intrusief) Teilen, RT: L55B, L56B, A172		1250-1325	N=33

Aan de hand van de profielen PR802, PR803 en PR806 is het mogelijk om de relatie en chronologie van haarden S737 en S704, de afvalkuilen met verbrande leem (S714, S597) en de hierboven besproken natuurstenen fundering S660 te onderzoeken. Opvallend is dat op basis van de opgravingsdata de periode tussen de aanleg van de natuurstenen fundering en het ruimen van de brand in de afvalkuilen bijzonder kort is.

Zowel de mogelijke haardjes (S704 en S737/S681) als de fundering in natuursteen (S660) zijn stratigrafisch ouder dan de afvalkuilen met verbrande leem en aardewerk. Zowel de gebruikte funderingswijze als de baksteenformaten wijzen voor de fundering op een datering in de eerste helft van de 13de eeuw (zie 2.1). Een blokvormige kogelpotrand met ondersneden lip (L40B), in de demping van één van de haarden (S704 L0) geeft ons een gelijkaardige datering tussen 1200 en 1275.¹⁵ Het materiaal uit de afvalkuilen met verbrande leem wijst vervolgens op een brand en ruimingsoperatie na de brand in de 2de helft van de 13de eeuw. Hieruit kunnen we concluderen dat we zowel de bouw van de structuur met natuurstenen fundering als de (stads)brand en daarvan afgeleide sporen in de 13de eeuw mogen situeren.

Figuur 48. Profiel 803 met aanduiding van enkele voorname sporen.

2.5 LAAT- EN POSTMIDDELEEUWSE BAKSTENEN BOUWRESTEN

2.5.1 Waterputten

In werkput 8 werden twee waterputten geregistreerd. Het gaat om spoornummers S599 en S644.

Beide waterputten werden opgebouwd in rode baksteen met een klein formaat van 21x10x6cm.

Waterput S599 werd onverstoord in vlak geregistreerd. De insteek van de waterput had een diameter van 2,2m en bestond uit een lichtgeelbruine en grijze heterogene licht zandlemige vulling, waarin ook enkele kleibrokken werden waargenomen. Inclusies waren aanwezig in de vorm van enkele houtskoolspikkels en rode baksteenfragmenten. De waterput zelf had een buitendiameter van 1,25m. Het bakstenen metselwerk zelf was één steenlengte dik en bedroeg dus 21cm. De binnendiameter van de waterput bedroeg dus nog iets meer dan 1m. Voor het metselwerk werd gebruik gemaakt van een zeer zachte, lichtgrijze zandige kalkmortel, waarin enkele houtskoolspikkels zichtbaar waren. De waterput was opgevuld met een puinig pakket van gebroken rode bakstenen.

Uit de insteek van de waterput waren twee fragmenten grijs gedraaid aardewerk en twee fragmenten roodbakkend aardewerk gerecupereerd. Één van de fragmenten roodbakkend aardewerk is een randfragment van een pan, daterend uit de 14de of 15de eeuw.

¹⁵ De Groote, 2008, p. 199

Een gelijkaardig formaat van 21 x 10 x 5cm komt in Brugge voor vanaf het tweede of derde kwart van de 14de eeuw. Het gaat vermoedelijk om een opgelegd standaardformaat dat zeker tot in de 16de eeuw en mogelijk zelfs later nog in gebruik blijft.¹⁶

Waterput S644 bleek minder goed bewaard. De waterput werd verstoord door recent muurwerk (S651, S650) en recente verstoringen. De insteek van de waterput was aanzienlijk groter met een diameter van ca. 3,8m. Door de verstoringen bleef slechts een deel van het bakstenen metselwerk van de waterput bewaard. De vermoedelijke diameter bedroeg ca. 1,8m. Ook hier was de breedte van het metselwerk 1 baksteenlengte en dus 21cm. Als mortel werd een zachte, lichtbruine zandige kalkmortel gebruikt met veel houtskool en kalkspikkels. De put werd opgevuld met een sterk puinig pakket, rijk aan rode baksteenfragmenten. Uit dit spoor werd geen vondstmateriaal ingezameld. Het vondstmateriaal uit de laag (S640) die doorsneden werd door de waterput, kan echter in de 14de eeuw gesitueerd worden. Het gaat om zowel grijs gedraaid als roodbakend aardewerk. Bij de vormsoorten zijn de kookkan of grape (L120E), de kom (L108, A146), de kan/kruik (worstoor), de teil (L57) en de pan vertegenwoordigd (A167).¹⁷ Daarnaast werden ook scherven in steengoed ingezameld (figuur 49).

Figuur 49. V528: vondsten uit S640. Het gaat om zowel rood als grijs aardewerk en steengoed (14de eeuw).

In combinatie met een gelijkaardige opbouw als de andere waterput S599, wordt eenzelfde laatmiddeleeuwse datering vooropgesteld tussen de 14de en de 16de eeuw. Een waterput die in de Oostendestraat aan het licht kwam bij een vondstmelding werd met gelijkaardige baksteenformaten opgebouwd (21,5 à 23 à 23,5 X 10 à 11 X 6 à 6,5 à 7 cm) en werd in combinatie met het gerecupereerde vondstmateriaal in de tweede helft van de 14de eeuw gedateerd.¹⁸

¹⁶ Debonne, 2015, p. 226

¹⁷ De Grootte, 2008; De Grootte & Moens, 2018

¹⁸ Vanhoutte, 2023

Figuur 50. Spoorfoto van waterput S599 in vlak 2.

Figuur 51. Spoorfoto van waterput S644 in vlak 2.

2.5.2 Beerputten

Figuur 52. Overzicht van vlak 1 met de bakstenen structuren. Het gaat voornamelijk om beerputten.

In vlak 1 en 2 tekenden zich verschillende rechthoekige bakstenen beerputten af, opgebouwd in rode baksteenformaten van 21 à 22 à 23 X 9 à 10 à 11 X 5 à 5,5 à 6,5 cm. Beerputten S595, 600, 615 en 617 werden opgebouwd met een matig harde tot harde kalkmortel. Voor beerput S616 werd een cementmortel gebruikt. Ook enkele aanpassingen aan beerput S600 gebeurden in cementmortel.

Voor de datering van de structuren kan naar analogie met de waterputten op basis van de baksteenformaten in principe een datering vanaf de tweede helft van de 14de eeuw.

De aanwezigheid van cementmortel in de beerputten SS600 en S616 wijst op een aanleg in de 19de eeuw, of op zijn minst op een aanpassing van de structuur in deze periode.¹⁹ Uit geen van beide beerputten werden dateerbare vondsten gerecupereerd. Uit de vulling van beerput S615 werd wel wat vondstmateriaal ingezameld. Het gaat onder meer om een tuit van een theepot in roodbakkerd aardewerk, een kookpot in witbakkend aardewerk. Aangezien thee pas in het begin van de 17de eeuw Europa bereikte, en vanaf de 2de helft van die eeuw stilaan zijn ingang vond bij de bredere bevolking, gaan we in combinatie met het voorkomen van witbakkend aardewerk uit van een beerputvulling uit de tweede helft van de 17de of 18de eeuw.²⁰

¹⁹

²⁰ Van Den Dorpel *et al.*, 2023, p. 156

Tabel 9. Overzicht van de beerputten in werkput 8.

Spoornummer	Aard	Beschrijving metselwerk	Afmetingen
595	Beerput	21,5x9x6,5 cm, rode baksteen, harde lichtbruine kalkmortel, binnenzijde afgewerkt met pleister	Muurdikte: 21,5cm (één baksteenlengte), onvolledige afmetingen: slechts deels in de werkput.
600, 596	Beerput	21x10x5,5 cm, rode baksteen, grijsgroene, matig harde kalkmortel, cementmortel	Twee volumes aan elkaar gezet dmv. muur in cementmortel, andere muurresten met grijsgroene matig harde kalkmortel. Noordelijk volume: 2,2 x 1,3m, muur één baksteenlengte dik (21cm), zuidelijk volume: 2,9 x 2m, muur één baksteenlengte dik.
615	Beerput	22x11x5,5 cm; 23x11x5,5cm, rode baksteen, matig harde lichtbruine kalkmortel	2,5 x 1,3m buitenmuurs, binnenmuurs onderverdeeld in twee kleinere rechthoekige putten van 1 x 0,83m en 0,86 x 0,77m. Noord- en zuidmuur één baksteenlengte dik, oost- en westmuur één baksteenbreedte dik.
616	Beerput	21x10,5x5 cm, rode baksteen, cementmortel	2,0 x 1,77m buitenmuurs, muurwerk van één baksteenlengte dik, binnenzijde bepleisterd.
617	Beerput	22x11,5x5,5 cm, rode baksteen, matig harde grijsbruine kalkmortel	3,3 x 1,9m buitenmuurs, muurwerk van één baksteenlengte dik.
711	Beerput	21x10x5,5 cm, rode baksteen, harde geenbruine kalkmortel	2,8 x 1,7m buitenmuurs, muurwerk van één baksteenlengte dik. Binnenzijde van de beerput afgewerkt met een laag cementmortel.

Figuur 53. Detailfoto beerput S595 in werkput 8, vlak 2.

Figuur 54. Detailfoto beerput S600 in werkput 8, vlak 2.

Figuur 55. Detailfoto beerput S615 in werkput 8, vlak 2.

Figuur 56. Detailfoto beerput S616 in werkput 8, vlak 2.

Figuur 57. Detailfoto beerput S617 in werkput 8, vlak 2.

Figuur 58. Detailfoto beerput S771 in werkput 8, vlak 3.

2.5.3 Muurresten en kelders

Doorheen de werkput bevonden zich naast beerputten en waterputten ook een reeks bakstenen muurresten en keldervolumes. Bij een deel van deze sporen ging het om recente keldervolumes, opgetrokken in rode baksteen van 21 x 10 à 11 x 5 à 5,5cm en een cement of bastarmortel (S554, 618, S659). Een projectie van deze muurresten op het 19de-eeuwse kaartmateriaal laat een duidelijke correlatie zien met de daar opgetekende bouwvolumes.

Opgebouwd in een groter formaat was kelder S649, waarvoor een formaat van 23x10x6cm en een matig harde lichtgrijze kalkmortel werd gebruikt. Het aanpalende volume S651/S650 maakte dan weer gebruik van een formaat van 21 à 22 x 10 x 5,5cm en een zachte lichtbruine kalkmortel. Naar analogie met de hierboven besproken waterputten, kan op basis van de baksteenformaten een datering vanaf de tweede helft van de 14de eeuw, die echter door kan lopen tot in de 16de of 17de eeuw.

Kelder S651/S650 doorsnijdt echter waterput S644. Het vondstmateriaal uit de laag (S723) onder keldervloer S651 dateert bovendien uit de periode tussen 1325 en 1550. Het gaat om een kan in Rijnlands steengoed en enkele fragmenten grijs gedraaid en roodbakkend aardewerk.

Op de keldervloer zelf (S650) werden ook enkele middeleeuwse steengoedfragmenten gerecupereerd, waaronder een drinknap in Siegburg steengoed (1325-1550). Echter ook aanwezig was een munt in een nikkellegering uit het interbellum (1929). Het gaat dus om een context met duidelijk gemengd materiaal. Een gebruik van de kelder tot in de nieuwste tijd en een oorsprong in de nieuwe of nieuwste tijd lijkt het meest waarschijnlijk. Een laatmiddeleeuwse oorsprong in de 15de eeuw valt echter ook niet uit te sluiten.

Tabel 10. Overzicht van het recente muurwerk uit de nieuwste tijd in werkput 8.

Spoornummer	Aard	Beschrijving metselwerk	Afmetingen
554	Algemeen spoornummer recent muurwerk in vlak 1	21x11x5 cm, bastaardmortel	
618/598	Kelder	21x11x5 cm, bastaardmortel	Muurdikte van ca. 0,35m, kelder slechts deels in werkput 8
649	Kelder	23x10x6 cm, matig harde lichtgrijze kalkmortel	Muurdikte van één baksteenlengte dik, buitenmuurs 2m breed, lengte onbekend.
650	Keldervloer	21x10x5,5 cm, zachte lichtbruine kalkmortel	
651	Kelder	22x10x5,5 cm, zachte lichtbruine kalkmortel	Muurdikte ca. 43cm,
659	Muur	21x10x5,5 cm, cementmortel	Muurdikte ca. 54cm,

Figuur 59. Overzichtsfoto van de recente keldervolumes uit de nieuwste tijd in het zuidelijk deel van werkput 8 (S554).

Figuur 60. Detailfoto van het keldervolume S598/618 uit de nieuwste tijd in de noordwestelijke hoek van werkput 8.

Figuur 61. Het muurwerk en de vloer van kelder S651/650 in werkput 8.

Figuur 62. Het muurwerk van kelder S649 en het muurwerk en vloer van kelder S651/650 in werkput 8.

Figuur 63. Projectie van het laat- en postmiddeleeuwse muurwerk op het stadsontwikkelingsplan uit 1854, gebaseerd op het Primitief kadaster uit 1834. (AGIV & Provincie West-Vlaanderen, 2014)

3 ALGEMENE INTERPRETATIE

Ondanks de verstoringen door de aanleg van enkele grote keldervolumes, waren opmerkelijk goed bewaarde middeleeuwse resten. Zelfs met een relatief geringe verstoringsgraad – en dus onderzoeksdiepte – leverde het onderzoek binnen werkput 8 interessante resultaten op. Het onderzoek verliep algemeen tot een diepte van 20,5 à 20,7 m TAW (vlak 3). Om beter zicht te krijgen op de sporen werden plaatselijk diepere vlakken, coupes en profielen aangelegd. Onder de onderzochte niveaus kan met zekerheid worden gezegd dat er nog een bodemarchief van minstens 1,5 m is bewaard. Data uit het vooronderzoek wijst immers op het voorkomen van de natuurlijke bodem op ca. 19,1 m TAW

Stratigrafisch gezien zijn de aanwijzingen van een gracht de oudste resten die zijn waargenomen. Dit gebeurde bij het couperen en plaatselijk verdiepen ter hoogte van de fundering in veldsteen. Een absolute datering toekennen aan deze gracht is niet mogelijk, maar uit de ouderdomsrelaties ten opzichte van de bovenliggende fundering en het onderliggende donkere, middeleeuwse pakket, kan wel een relatieve datering in de 12de (vroeg 13de eeuw) naar voor geschoven worden. De gracht wijst op een fysieke indeling van deze zone. De opvulling gebeurde in verschillende fases.

De vele resten uit de 13de eeuw getuigen van heel wat activiteit op deze locatie. Het meest opmerkelijke was de fundering van een rechthoekig gebouw van 6,6 op 5 m, bestaande uit veldstenen en (minstens) een onderbouw (of plint) in baksteen. Dit gebouw bevond zich centraal in de werkput en relatief centraal ter hoogte van de huidige markt achter het Vrijetijdshuis. Er zijn tijdens de opgraving geen andere aanwijzingen van structuren met een dergelijke fundering aangetroffen. Zowel bouwtechnisch als stratigrafisch kan dit gebouw in de 13de eeuw worden gedateerd. De annex met bakstenen fundering is wellicht een latere toevoeging, gezien het verschil in bouwwijze. Over de functie van dit gebouw kan voorlopig niets worden gezegd; gekende gebouwen in de regio met een dergelijke fundering hebben overigens voornamelijk een religieuze functie. Dergelijke gebouwen kennen echter een langdurig bestaan en de bouwgeschiedenis is er beter van gekend in tegenstelling tot privé of publieke gebouwen. Gezien de status van Torhout in de volle en late middeleeuwen als belangrijke handelsstad, kan het evengoed om een profaan gebouw gaan, met een openbare socio-economische functie of een privaat gebruik. Indien het om dit laatste gaat, moet het gebouw gelinkt worden aan een persoon met hoge functie.

De archeologische bevindingen wijzen erop dat het gebouw geen lang leven was beschoren. De lagen en kuilen die stratigrafisch jonger zijn dan het gebouw, lijken op basis van het aardewerk en één ¹⁴C-datering in het 2de of 3de kwart van de 13de eeuw te dateren. Dit wijst erop dat het gebouw maximaal 3 generaties in gebruik was.²¹ Heel wat van de jongere 13de-eeuwse sporen duiden op een vuurgerelateerde gebeurtenis. Het gaat om verhitte leeflagen en kuilen met verbrande leem en heel wat houtskool. Een studie van het houtskool toonde tevens aan dat het om verbrand constructiehout gaat. De brokken verbrande leem vertoonden duidelijk dat ze afkomstig waren van vakwerkbouw. Alles bij elkaar zijn er sterke aanwijzingen dat op deze locatie in de tweede helft van de 13de eeuw een brand heeft gewoed waarbij minstens één of meerdere gebouwen vernield raakten. Hierbij is het niet onwaarschijnlijk dat deze brand ook het einde betekende van het centrale gebouw.

De aanwezigheid van loopniveaus en haarden buiten het centrale gebouw duidt erop dat er nog andere gebouwen in de nabijheid stonden. Deze konden op geen enkele manier worden afgebakend. Zeker vanaf de 13de eeuw werd de sector in werkput 8 in gebruik genomen als woonzone. Vanwege de aangetroffen resten van structuren uit de 12de eeuw in de nabijgelegen werkputten 3 en 4 is er een sterk vermoeden dat hier al veel eerder huizen stonden. Er zijn tot de onderzochte diepte geen aanwijzingen van paalsporen die duiden op vakwerkbouw met verticale dragers die in de grond verankerd waren. Er is een sterk vermoeden dat in de 13de eeuw de gebouwen reeds op liggers waren opgetrokken. Deze evolutie van verticale stijlen als dragers naar horizontale liggers is een gekende evolutie binnen de houtbouw in de middeleeuwen.²²

Er zijn in deze werkput geen enkele resten van middeleeuwse straten aangetroffen. Alles wijst erop dat de zone als woonoppervlak en leefruimte werd gebruikt. Dit betekent dus ook dat er niet enkel huizen langsheen de straten stonden. Mogelijk was zelfs een groot deel van wat nu als markt fungeert, dicht bebouwd. Een situatie die enkel gekend is uit bronnen vanaf de 17de eeuw. De reconstructie van de situatie in 1570 geeft op deze locatie ook een bouwblok weer.²³ Met zekerheid was dit reeds in de 13de eeuw de situatie.

²¹ Voor 1 generatie wordt hier gerekend met 30 jaar.

²² Bradt & Vanoverbeke, 2017

²³ Pyck, 1999

Resten uit de daaropvolgende laatmiddeleeuwse en postmiddeleeuwse periodes zijn eerder schaars. Het gaat voornamelijk om bakstenen structuren, zoals beerputten en waterputten die eerder al in de 17de/18de eeuw kunnen gedateerd worden. Er lijkt een evolutie zichtbaar waarbij de woonhuizen zich eerder langsheen de straten situeerden, en de zone rondom de voormalige veldstenen fundering vanaf dan gebruikt werd als achtererven. Ook in werkput 11 werd zo'n reorganisatie aangetroffen, al ging het daar wel om een andere ontwikkeling. Het verbreden van het middeleeuwse wegdek zorgde hier namelijk voor dat de bewoning mee opschoof, weg van het oudste straatniveau.

4 BIBLIOGRAFIE

Boudin, M. (2024) *Radiocarbon Dating Report Torhout - Stadskernvernieuwing (TOST01) 2022.14796. 2022.14796*. KIK IRPA.

Bradt, T. & Vanoverbeke, R. (2017) Laatmiddeleeuwse Gentse haardvloeren, in *Gentse geschiedenissen ofte, nieuwe historiën uit de oudheid der stad en illustrere plaatsen omtrent Gent*. Gent: Stad Gent, pp. 195–200.

De Grootte, K. (2008) Techniek, typologie en chronologie van de aanwezige importgroepen, in *Middeleeuws aardewerk in Vlaanderen. Techniek, typologie, chronologie en evolutie van het gebruiksgoed in de regio Oudenaarde in de volle en late middeleeuwen (10de-16de eeuw). Deel 1*. VIOE, pp. 311–388.

De Grootte, K. & Moens, J. (2018) *Archeologie en geschiedenis van een middeleeuwse woonwijk onder de Hopmarkt te Aalst*. Brussel: Agentschap Onroerend Erfgoed (Relicta Monografieën, 16).

Debonne, V. (2015) *Bouwen met baksteen in het graafschap Vlaanderen*. Doctoraat. KU Leuven.

van Haaster, H., Kooistra, L. I. & Vorst, Y. (2025) *Archeobotanisch onderzoek aan Romeinse en (post)middeleeuwse grondsporen uit de stadskern van Torhout (West-Vlaanderen)*. BIAxiaal 1742. Zaandam: BIAx Consult, p. 113.

Lehouck, A. (2008) Gebruik en productie van baksteen in regio Veurne van circa 1200 tot circa 1500, in *Jaarboek. Abdijmuseum Ten Duinen 1138*, pp. 203–232.

Pyck, M. (1999) Torhout 1702, in *Jaarboek van de Geschied- en Heemkundige kring Het Houtland*. Torhout: Heemkundige Kring Het Houtland, pp. 83–125.

Van Den Dorpel, A., Vanbrabant, E., Bot, B. & Pijpelink, A. (2023) *Een burgerlijke begraafplaats uit de Spaanse tijd en de 18de-eeuwse materiële cultuur van de begijnen. Archeologisch onderzoek op het Sint-Alexiusbegijnhof te Dendermonde*. Eindrapport 2020C339. Ruben Willaert.

Vanhoutte, S. (2023) *Een laatmiddeleeuwse waterput langs de Oostendestraat in Torhout (W.-VI.). Eindverslag van een toevalsvondst*. Onderzoeksrapporten agentschap Onroerend Erfgoed 268. Brussel: Agentschap Onroerend Erfgoed, p. 14. Beschikbaar op: <https://oar.onroerenderfgoed.be/item/6466>.